

3917

3918

3919

3920

891.995

2-15

Gleeing

L. Mendenhall

Հ. Առնոյնի

82-3
7-

Ն. ՉԻԳԻԱՆԵԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԺԼԱՏ ՍԿՐԱԺԸ

(Ծննդեան վեպ)

2. ԴԻԿԿԵՆՍԻ

(Սեփականության համարաձև)

ԹԱՐԳ. Ն. ՉԻԳԻԱՆԵԱՆ

№ I

СКРЯГА СКРУДЖЪ

(РОЖДЕСТВЕНСКАЯ СКАЗКА)

Ч. ДИККЕНСА

(Сокращение съ Англійскаго)

перев. Н. Чигіанянцъ

ТИФЛИСЪ

Тип. А. Меликъ-Шахназарова
Голов. Просп. домъ Рейтера.

Տպար. Ա. Միլիք-Ջահնազարեանց
Գօլօփ. Պրօսպ. տան Բէյալերի:

1897

3186

Дозволено цензурою 8 апрѣля 1896 г. С.-Петербургъ

2. Գ Ի Կ Կ Ե Ն Ս

ԺԼԱՏ ՍԿՐՈՒՋԸ

(ԾՆՆՆԵԱՆ ՎԵՊ)

I.

Անգլիայի մայրաքաղաքում, Լոնդոնում, ապրում էին երկու վաճառական, որոնք ընկերովի առուտուր էին անում—նրանցից մեկի անունն էր Սկրուջ, միւսինը՝ Մարլէյ: Մարլէյն մեռնելով՝ իւր մասը Սկրուջին կտակեց: Սկրուջը թաղեց իւր ընկերոջը և ինքն ճիայնակ սկսաւ առուտուր անել, սակայն նշանատախտակը (BIBESKA) չը փոխեց և առաջուան պէս մնացին գրուած. «Սկրուջ և Մարլէյ»: Սկրուջին անուանում էին անծանօթ մարդիկ երբեմն Սկրուջ, երբեմն Մարլէյ, և նա հաւատարապէս ամէնքին էլ պատասխանում էր. նրա համար բոլորը միևնոյն էր: Սկրուջը շատ ժլատ մարդ էր, կատարեալ կեղեքիչ: Սկրուջի գէմքը կնճռատուած էր, քիթը սրածայր, մէջքն ուղիղ, աչքերը կարմիր, շրթունքները կապուտ, իսկ մազերը բոլորովին ճերմակ: Նա մի շատ ծածկամիտ և անհամակրելի մարդ էր. ոչ ոքի հետ նա չէր խօսում, ինչպէս և ուրիշները նրա հետ. ոչ ոք նրան իւր

մօտ չէր կանչում, ինչպէս և ինքն ուրիշներին. մինչև անգամ աղքատները չէին գնում նրա մօտ ողորմութիւն խնդրելու. եթէ պատահում էր որ մէկի հետ խօսէր, երբէք մի լաւ բան չէր ասիլ: Բայց Սկրուշի համար բոլորը նոյնն էր, և մինչև անգամ ուրախ էր լինում սրա վրայ:

Մի անգամ Ծննդեան գիշերը Սկրուշը նստած իւր գրասենեակում գրում էր: Գուրսը խիստ ցուրտ էր, և մարդիկ փողոցներում ոչ թէ գնում, այլ վազում էին, որպէս զի մի կերպ տաքանան. բացի սրանից խիստ մէղ էր. ժամի դեռ երեքն էր միայն, բայց բոլորովին մթնել էր, այնպէս որ դրացի խանութներում արգէն մօմեր էին վառել: Սկրուշը զբաղուած իւր գործով՝ երբեմն նայում էր բացուած դռնից իր գրագրի վրայ, որ նստած միւս սենեակում՝ առևտրական նամակներ էր գրում, տեսնելու, թէ նա աշխատո՞ւմ է թէ ոչ: Գրասենեակում ցուրտ էր. Սկրուշի սենեակի վառարանը հազիւ վառվում էր, իսկ գրագրի սենեակի վառարանը բոլորովին հանգել էր: Գրագիրը վախենում էր ածուխ վեր առնել, արովհետև ածխամանը գրուած էր Սկրուշի սենեակում: Գրագիրը իւր վզին փաթաթեց տաք շալ և ուզում էր տաքանալ մօմի վրայ, բայց ինչպէս կարող էր տաքանալ:

Յանկարծ լսուեց մի ուրախալի ձայն:

— Շնորհաւոր Ծնունդ, քեռի: Վաղը ասի է:

— Ի՞նչես դուրս տալի, տօ, — ասաց Սկրուշը:

— Ինչպէս թէ դուրս տալի, քեռի: Երևի դուք ուրիշ բան էիք ուզում ասել, բայց սխալուեցաք:

— Սմենեին ոչ. ի՞նչ ուրախութիւն. և ես չեմ հասկանում թէ ի՞նչի վրայ ես ուրախանում. խեղճ ես, մի կոպէկ փող չունիս և ուրախանում ես:

— Իսկ դուք, քեռի, հարուստ էք, փող շատ ունիք, բայց չէք ուրախանում, — ասաց ուրախ ուրախ իւր եղբօրորդին:

Սկրուշը չէր իմանում ինչ ասի և մրմռաց:

— Դու միշտ լիմար բաներ եմ ասում:

— Դեհ, միք բարկանալ, քեռի. ես հօ չէի ուզում ձեզ բարկացնել:

— Ինչպէս չըբար կանամ, երբ մարդիկ այդ պիսի լիմար բաներ են հնարել:

— Ուրախ տօնն է. էլ ի՞նչ ասել կուզէ. տօնին ամենքին պարտաւոր ես փող տալ, հաշիւներդ վերջացնել, զրքերդ փակել և լիշել որ մի տարով ծերացել ես և մի կոպէկով էլ չես հարստացել: Թող կորչի այդպիսի տօնը: Տօնիր այդ տօնը, ինչպէս դու ես ուզում, իսկ ես կըտօնեմ ինչպէս ես եմ ուզում:

— Բայց դուք ախր բոլորովին չէք տօնում, քեռի:

— Ձեմ տօնում, չեմ տօնում, քեզ ի՞նչ: Ինչ օգուտ տօներից: Շատ բան ստացա՞ր դուն:

— Քեռի, Աստուած մեզ շատ բարիք է տուել, բայց մենք չենք օգտուում նրանցից, ինչպէս հարկն է: Բայց այնուամենայնիւ ես համարում

եմ որ այս օրն ամենալաւ օրն է բոլոր տարուայ մէջ. այսօր մարդիկ միմեանց աւելի շատ են ցաւակցում, միմեանց աւելի շատ բարիք ցանկանում, ամենից աւելի շատ ներում և աւելի շատ լիշում, որ մենք բոլորս եղբայրներ ենք:

Այս միջոցին Սկրուջի գրագիրն ուզեց տաքացնել իւր ձեռքերն իրար շփելով, բայց իսկոյն վախեցաւ:

—Ի՞նչ ես աղմուկ հանում, ուղում ես որ այս տօնին արձակեմ քեզ պաշտօնից,—ասաց Սկրուջը բարկութեամբ:

Յետոյ դարձաւ դէպի իւր եղբորորդին և ասաց:

—Տղան, չափազանց շատախօս ես:

—Միք բարկանալ, քեռի, աւելի լաւ է վաղը գաք մեզ մօտ ճաշին:

—Ե՛հ, կօրիւր հո՛, չեմ գալ:

—Ախր, ինչո՞ւ է:

—Որովհետեւ ամուսնացար քեզ նման խեղճի հետ:

—Բայց դուք դեռ իմ ամուսնութիւնից էլ առաջ չէք եկել ինձ մօտ:

—Դեհ լաւ, մնաս բարեաւ, տղաս,—ասաց Սկրուջը:

—Ախր ես ձեզանից ոչինչ չեմ խնդրում, քեռի, և ոչինչ էլ չեմ ցանկանում:

—Մնաս բարեաւ,—կրկնեց Սկրուջը:

—Սակայն դարձեալ մի անգամ էլ շնորհաւորում եմ տօնը:

—Մնաս բարեաւ:

—Շնորհաւոր ծնունդ, ցանկանում եմ ձեզ երջանկութիւն:

—Մնաս բարեաւ, մնաս բարեաւ:

Եղբորորդին դուրս եկաւ տնից և ոչ մի վատ խօսք չարտասանեց:

Դռան մօտ նա կանգնեց և գրագիրն էլ նոր տարին շնորհաւորեց. գրագիրը շնորհակալութիւն յայտնեց և նոյնպէս շնորհաւորեց իւր տիրոջ եղբորորդուն Քրիստոսի ծնունդը: Սկրուջը լսեց այս և մրմռաց.

—Ա՛յ ձեզ մէկ ուրիշ լիմար. շաբթէնը ըստանում է միայն 5 ռ., ունի կին և երեխայք պահելու և էլի տօնն է լիշում: Ուղիղն ասած, մարդիկ լիմարացել են:

Շուտով գրասենեակը մտան երկու պարոն, վերառան գլխարկներն և կանգնեցին: Զեռներին բռնել էին գրքեր և թղթեր: Նրանք ողջունեցին Սկրուջին և հաջրցին:

—Դուք պարոն Սկրուջն էք, թէ պարոն Մարլէ:

—Մարլէյն մեռաւ սրանից 7 տարի առաջ, հենց այս գիշերը,—ասաց Սկրուջը:

—Մենք ժողովարարութիւն ենք անում չքաւորների համար. շատերը զուրկ են նոյնիսկ ամենաանհրաժեշտ բաներից և մենք ուզում ենք

նրանց համար գնել որևէ բան այս տօնի առթիւ:
Ինչքան կուզէք տալ:

— Ես ոչինչ չեմ տալ, — ասաց Սկրուշը, — և
խնդրում եմ ինձ հանգիստ թողնել: Ախր ես հարկ
եմ տալիս յօգուտ բանտարկեալների, աշխատա-
նոցների, աղքատանոցների, որբանոցների. ով ապ-
րելու կարողութիւն չունի, թող գնալ այնտեղ:

— Բայց բոլորը չեն կարող այնտեղ տեղաւո-
րուել, և շատերը աւելի լաւ կը համարեն մեռ-
նել սովից, քան թէ այնտեղ մտնել:

— Աւելի լաւ, — ասաց Սկրուշը — թող մեռ-
նեն. քաղցածների թիւը կը քչանայ:

Պարոնները տեսնելով, որ Սկրուշն ոչինչ չի-
տալ չքաւորների օգտին, գլուխ տուին և դուրս ե-
կան: Իսկ Սկրուշը նորից նստեց ու սկսեց գրել.
Նա շատ գոհ մնաց, որ ոչինչ չըտուեց նրանց, և
աւելի ուրախացաւ:

Մի քանի ժամանակից յետոյ մի տղայ կանգ-
նեց այն պատուհանի առաջ, որի մօտ նստած էր
Սկրուշն և ողորմութիւն խնդրեց Քրիստոսի ա-
նունով: Տղան վատ էր հագնուած և ցրտից դող-
դողում էր: Սկրուշը վերցրեց քանոնը, սպառնա-
լով ցոյց տուեց տղին և վերկացաւ նրան խփելու.
տղան վախեցաւ և փախաւ:

Վերջապէս գրասենեակը կողպելու ժամա-
նակը հասաւ: Սկրուշը կամաց վերկացաւ տեղից,
մօտեցաւ զրազրին և ասաց.

— Դու՛ք, երեւի, վաղն տմբողջ օրը տանը
նստած կըմնաք, չէ:

— Եթէ թույլ կըտաք, ես Քրիստոսի Ծննդեան
տօնին կըմնամ տանը:

— Ես զարմանում եմ, ասաց Սկրուշը, — թէ
ինչպէս մարդիկ անիրաւ են. դուք չէք ուզում
վաղը պարապել, իսկ եթէ ես ձեզ չըվճարեմ վա-
ղուան համար, դուք անպատճառ կընեղանաք.
Իսկ միթէ նեղութիւն չէ ինձ համար վճարել տ-
մէն մի պարապ օրուայ համար:

— Բայց սա տարէնը մի անգամ է լինում, —
նկատեց գրագիրը:

— Ի՛նչ պատճառ. ասաց Սկրուշը, — միթէ
ներեւի է ուրիշի գրպանը ձեռքը տանել տարէնը
մի անգամ: Ե՛հ, ինչ անես. վաղը հարկաւոր կը-
լինի ձեզ արձակել տմբողջ օրով, միայն հետե-
ւեալ օրն եկէք սրբան կարելի է կանուխ:

Գրագիրը խոստացաւ գալ կանուխ. Սկ-
րուշը դուրս գնաց գրասենեակից փնթփնթալով
քթի տակ: Գրագիրը մի ըուպեում փակեց գրասե-
նեակը, դուրս գնաց փողոցն և վազէվազ տուն
գնաց:

Սկրուշը հիւրանոց գնաց ճաշելու, ճաշի
նստեց, նայեց բոլոր լրագիրները, յետոյ ընթերցեց,
վերկացաւ և տուն գնաց քնելու: Նա կենում էր
մի հին տանն, այնտեղ, որտեղ առաջ կենում էր
իւր նախկին ընկերը, հանգուցեալ Մարլէյն: Տու-
նը դատարկ էր. նրա մէջ տպրում էր միայն

Սկրուջը. մնացած սենեակները վարձու էին տրուած խանութների տեղ, որոնք բոլորն էլ փակ էին մնում: Սկրուջը բանալիով դուռը կողպեց և կամաց սանդուղքով դէպի վեր բարձրացաւ: Նա մօմը ձեռքին անցաւ բոլոր սենեակների միջից, նայեց բոլոր անկիւնները, վերադարձաւ իւր ննջարանը, դուռը կողպեց բանալիով, խալածն և հողածափները հագաւ, վառարանը վառեց, կրակի մօտ նստեց և մտածութեան մէջ ընկաւ:

Այդպէս անցաւ մի քանի ժամանակ: Յանկարծ քնի մէջ Սկրուջը լսեց մի ինչ որ աղմուկ, և նրան թուաց, որպէս թէ դռնից ով որ մտաւ և կանգնեց նրա առաջ: Նա լաւ նայեց նրան և տեսաւ մի մարդ, որ շատ նման էր Մարլէյին: Այս մարդն իւր յետեւից տանում էր մի շղթայ, որ շինուած էր կողպէքներից, բանալիներից և ոսկով լի պարկերից: Սկրուջը գունաթափուեց և հարցրեց:

— Ո՞վ ես դուն:

— Ես քո ընկեր Յակոբ Մարլէյն եմ:

— Ինչո՞ւ ես եկել ինձ մօտ:

— Ես միայն իմ մահից յետոյ հասկացայ, որ մարդս քանի կենդանի է, չըպէտք է խուսափէ ուրիշներից և ապրի ոչ միայն իրեն համար, այլև ուրիշների: Հոգիս այժմ զղջում է այն բոլորի համար, ինչ որ կարող էր անել... բայց չի արել: Իմ հոգին տեսնում է այն բոլոր բարեքը, որ ներան տուած է եղել ուրիշների բարեքների հետ

միասին և տեսնում է այն բոլորը, որ նա կորցրել է, բայց չի կարող յետ դարձնել անցածը:

Մարլէյն հառաչեց, շղթաները գետնովը տուեց և յուսահատութեամբ իւր ձեռքերն սկսեց կոտրատել:

— Այդ ինչ շղթայ է, որ դուն կրում ես, — հարցրեց Սկրուջը:

— Այս շղթան ես ինքս եմ կռել իմ կենդանութեան ժամանակ, միթէ չես տեսնում, թէ նա ինչիցն է շինած: Դուն կրում ես միւսնոյն շղթան. եօթն տարի սրանից առաջ մենք երկուսս էլ այդ տեսակ շղթայ էինք կրում, և այն ժամանակից դուն ևս աւելի երկարացրել ես այդ շղթան: Ծանր է այս շղթան...

— Ուրիշ բան խօսիր, Մարլէյ, մխիթարիր ինձ:

— Ոչնչով չեմ կարող մխիթարել քեզ, ո՞վ Սկրուջ. դուն արդէն քո կեանքիդ կէսը կորցրել ես և այլևս չես կարող վերադարձնել: Այլևս ոչ մի յաւիտենական զղջումն չի կարող վերադարձնել այն դէպքերը, երբ մարդիկ սիրելով կարող էիր երջանիկ լինել:

— Բայց դուն լաւ էիր գործերդ տանում, Յակոբ:

— Գործէր, — աղաղակեց Մարլէյն. — իմ գործն էր միայն մի բան. սիրել մարդիկ և հոգ տանել նրանց վիճակի մասին: Իմ գործն էր սիրել Աստուծուն և մերձաւորներին, այլ ոչ թէ առուտուրն

աստուածացնել: Ծննդեան տօնին ես ամենից աւելի եմ տանջուում:

— Ուրեմն թնչ անեմ, — բացականչեց Սկրուշը:

— Ի՞նչ անես — ես չեմ՝ կարող այժմ քեզ ստել: Իւրաքանչիւր մարդ վճռում է այս իւր կամքին համեմատ: Ես միայն մի բան կարող եմ քեզ համար անել, այն է ցոյց տալ քեզ այն բոլորն, ինչ որ առաջ էր, ինչ որ է այժմ և ինչ որ կըլինի ապագայում: Ուզում ես այդ տեսնել:

— Ուզում եմ:

— Ուրեմն գնանք:

Եւ յանկարծ Մարլէյն Սկրուշի ձեռքից բռնած՝ թռաւ նրա հետ միասին առաստաղի միջից դէպի տանիքը: Տանիքից թռան անցան դէպի ուրիշների տանիքներն ու ամեն տեղ հանգիպեցան այն տեսակ հոգիներին, ինչպիսին էր Մարլէյն: Նրանք բոլորը մեռած մարդկանց հոգիներ էին:

Նրանք անհանգստութեամբ առաջ և յետ էին շարժւում, լաց էին լինում և հառաչում: Ամենքն էլ կրում էին այն տեսակ շղթայ, որպիսին Մարլէյն էր կրում: Նրանցից շատերին Սկրուշը ճանաչում էր իրենց կենդանութեան ժամանակ: Մի ծերունի, — Սկրուշը նրան լաւ էր ճանաչում — քարշ էր տալիս մի երկաթէ անկիզբի արկղ, որ նրա ոտքին էր կապուած:

Այս ծերունին դառնապէս լալիս էր, որովհետեւ չէր կարողանում օգնել մի խեղճ կնոջ, որ երեսան անգամ նրա դռան շէմքի առաջ նստած էր:

Ակներեւ էր, որ այս բոլոր հոգիները տանջւում էին նրա համար, որ ուզում էին օգնել մարդկանց և ոչ մի կերպ չէին կարողանում այս անել:

Նրանք թռչելով անցան շինութիւնների տանիքներն և քաղաքից հեռանալով, դուրս եկան գիւղական ճանապարհը: Գիշերն անցաւ. լուսացաւ միշտ ցուրտ, ձմերային առաւօտ: Ամեն բան ձիւնով էր ծածկուած:

Մարլէյն հարցրեց.

— Յիշում ես դուն այս ճանապարհը:

Սկրուշը լաւ նայեց ճանապարհին, ձեռքերն թափ տուեց և բացականչեց.

— Աստուած իմ. այստեղ ես մեծացայ, այստեղ ես սովորեցայ:

Հազարաւոր մտքեր, յոյսեր, ուրախութիւններ և հոգսեր, որոնք վաղուց մոռացուած էին, յանկարծ զարթեցան Սկրուշի գլխում:

— Զարմանք, — ասաց Մարլէյն, — որ դուն երբէք չէիր լիշում այս ճանապարհը: Գնանք առաջ:

Նրանք շարունակեցին ճանապարհն և Սկրուշը սկսեց ճանաչել իւրաքանչիւր վայրը, իւրաքանչիւր սիւնը, իւրաքանչիւր ծառը: Շուտով նրանք տեսան մի փոքրիկ քաղաք: Հանգիպեցան տղաների, որոնք գնում էին կամ կառքով, կամ ձիով: Այդ տղաներն ուսումնարանի աշակերտներ էին, որոնք Ծննդեան տօնի պատճառով արձակուելով՝ տուն էին վերադառնում: Նրանք բոլորն

էլ ուրախ էին, բարձր բարձր խօսում էին և նը-
րանց ուրախ ձայները սառն օդն էին թնդեցնում:

— Նրանք անցեալի ստուերներ են, — ասաց
Մարլէյն: — Նրանք մեզ չեն տեսնում:

Բայց Սկրուշը նրանցից ամեն մէկին ճանա-
չում էր և նրանց անուններն էր տալիս: Ինչո՞ւ
էր ուրախանում Սկրուշը տեսնելով նրանց: Ին-
չո՞ւ նրա սիրտը աւելի թունդ էր բաբա-
խում: Ինչո՞ւ էր զուարճանում, երբ մանուկնե-
րը բաժանուելիս միմեանց ցանկանում էին ուրախ
անցկացնել տօները:

Մարլէյն ասաց.

— Իսկ դեռ դպրոցը բոլորովին չէ դատար-
կուել, այնտեղ մնացել է դեռ մի մանուկ: Ծնըն-
դեան տօնին նրան ոչ ոք չըտարաւ:

— Ես ճանաչում եմ այն տղին, — ասաց Սկրու-
շըն և լաց եղաւ:

Նրանք դարձան ճանապարհից և գնացին գըպ-
րոցը: Դպրոցի շինութիւնը թէև մեծ էր, բայց
գեղեցիկ չէր. այնպէս էր թւում, թէ այնտեղ
տղաները թէ ցուրտ են զգում և թէ քաղց:
Նրանք մտան երկայն սրահն, ուր դրուած էին դըպ-
րոցական սեղաններ և նստարաններ: Այդ սեղան-
ներից մէկի մօտ նստած էր մի տղայ և կարդում
էր: Սա ինքն Սկրուշն էր, երբ նա դեռ երեխայ
էր: Սկրուշն ինքն իրեն տեսաւ, երբ Ծննդեան
տօնին միայնակ էր մնում դատարկ դպրոցում, ո-
րովհետև նրա ծնողները ուսումնարանից հեռու

բնակուելու պատճառով, չէին տանում իրենց մօտ:
Նա նստեց սեղանի մօտ և դառնապէս լաց եղաւ:

Յետոյ Սկրուշը ձեռքը տարաւ գրպան և
արտասանեց:

— Ես կըցանկայի... Բայց այժմ արդէն ուշ է:

— Ի՞նչ, հարցրեց Մարլէյն:

— Երէկ իմ գրասենեակի պատուհանի առաջ
մի այգալիսի տղայ ողորմութիւն էր խնդրում, ես
կուզէի նրան մի բան տալ:

— Մարլէյն մտախոհութեամբ ժպտաց, թո-
թափեց ձեռքերն և ասաց.

— Այժմ տեսնենք ուրիշ տօները:

II.

Մանուկ Սկրուշն այժմ դարձել էր պարօն
Սկրուշ, մեծացել էր. իսկ այն սենեակը, ուր մի
ժամանակ նստում էր. հնացել էր: Տղան միայնակ
էր. բոլոր տղաներն իրենց տներն էին գնացել
տօներին: Նա չէր կարդում, այլ տխուր տրտում
ման էր գալիս սենեակում և լաց լինում: Յան-
կարճ դուռը բացուեց և սենեակը մտաւ մի օրի-
որդ, որ տղայից էլ դեռահաս էր. օրիորդը փա-
թաթուեց տղայի վզին և սկսեց պաշալէլ նրան:
Նա ծիծաղում էր, ծափահարում էր և ասում.

— Ես քեզ համար եկայ, սիրելի եղբայր, ես
քեզ տուն կըտանեմ, տուն, տուն... և օրիորդն
ուրախութիւնից թռչկոտում էր:

— Ինչպէս թէ տուն, Մարիամ. — Հարցրեց տղան:

— Այո՛, տուն, բոլորովին, մշտապէս տուն. ես խնդրեցի հօրիցդ և նա թոյլ տուեց զալ քեզ մօտ. տանելու: Դուն արդէն մեծացել ես և այսուհետև էլ չես վերադառնալ այստեղ: Ամեն տարի Ծննդեան տօնը կանցկացնենք միասին և մենք շատ ուրախ կըլինենք:

Քոյրն անհամբերութեամբ տարաւ եղբօրը դէպի դուռը: Մարէյն ասաց Սկրուշին.

— Քոյրդ միշտ այդպէս բա՛րի է եղած:

— Այո՛, այդ ուղիղ է. — ասաց Սկրուշը, — ես սիրել եմ միշտ:

— Գիտես, որ նա մի օրբ թողեց, մի քրոջորդի. Սկրուշն ամաչեց և մրմռաց:

— Այո՛, ես այդ գիտեմ:

Սրանից յետոյ, նորից մօտան քաղաք: Երեւում էր որ այդտեղ էլ տօն օրեր էին:

Երեկոյ էր. փողոցներն արդէն լուսաւորուած էին: Մառէյն կանգ առաւ մի խանութի առաջ և հարցրեց.

— Գիտե՞ս ումն է այս խանութը:

— Գիտեմ, ես այստեղ էի սովորում:

Նրանք մօտան խանութը: Առանձին սեղանի մօտ նստել էր ծերունին և ինչ որ բանով զբաղուած էր:

— Աստուած իմ սա իմ նախկին խանութատէրըն է: Ինչպէս ուրախ եմ, որ նա դեռ կենդանի է:

Ծերունին գրիչը դրեց սեղանի վրայ, ժամացոյցին նայեց, ձեռքերը շփեց, ծիծաղեց և ուրախ, ուրախ բացականչեց.

— Է՛յ, Դրիգօր, Յովհաննէս, եկէք այստեղ:

Սկրուշը դարձեալ մտաբերեց իւր երիտասարդութիւնն և ճանաչեց իւր ընկերոջը, Յովհաննէսին:

— Նա ինքն է, ինչպէս էր սիրում ինձ, Աստուած իմ:

Ծերունի խանութատէրն ասաց.

— Դե՛հ, տղերք, վերջացրէք: Այսօր Քրիստոսի Ծննդեան գիշեր է. պատուհանները փակեցէք և աւելորդ բաները վերցրէք, որ ազատ տեղ բացուի:

Ինչպիսի մեծ ուրախութեամբ սկսան. իսկոյն փակուեցան լուսամուտները, դուրս տարան ինչ որ աւելորդ էր, տախտակամածն աւլեցին, լամպաները դրստեցին և վառարանը վառեցին:

Յանկարծ սենեակը ներս մտաւ ջութակահարը. նրանից յետոյ ներս մտաւ տանտիրինը. յետոյ ներս մտան նրա դերահաս աղջիկներն իրանց փեսաներով. ներս մտան նոյնպէս գործակատարներն և գործակատարուհիները. մտաւ և աղախինն իւր կնքահայրով. հացթուխը, խոհարարուհին դռնապանի հետ միասին. մտաւ նաև մի տղայ հարեւանի տանիցը: Զութակահարը սկսեց ածել և պարերը սկսան: Ամէնքը պարում, զուարճանում և ծիծաղում էին: Յետոյ ընթրիքը սկսուեց և ամենքը սեղան նստան: Վերջապէս երեկոյթը վերջա-

ցաւ: Տանտէրն ու տանտիկինը կանգնեցին դռան մօտ, մնաս բարով ասեցին հիւրերին և ցանկացան իւրաքանչիւրին ուրախ անցկացնել դռները: Այս բոլորի ժամանակ Սկրուշը կարծես նոր սկսեց ապրել երիտասարդական կեանքով, ամէն բան յիշեց, ամէն բանի վրայ ուրախացաւ:

— Մարլէյն ասաց.

— Ինչ քիչ բան է հարկաւոր մարդուս, որ նա գոհ լինի իւր վիճակից: Ինչպէս բոլոր հիւրերը գոհ էին և այս ուրախ ժամերի համար տանտերերը ծախսեցին միայն մի քանի ըուբլի: Ա՛րժէ միթէ նրանց գովել սրա համար:

— Բնաւ բանը սրանում չէ, — ասաց Սկրուշը: Նրանցից էր կախուած, որ բոլոր հիւրերն ուրախանային, իսկ թէ ինչով արին այս, միթէ միևնոյն չէ, հայեացքով, խօսքով թէ՛ փողով:

Մարլէյն խիստ նայեց Սկրուշին և ասաց.

— Դուն հիմա էլ այդպէս ես մտածում:

Սկրուշը շփոթուեց և մրմռաց.

— Ես հիմա կուզէի տեսնել իմ խեղճ գրագրիս:

Նրանք դարձեալ թռան և մտան ուրիշ տուն: Սկրուշը նորից իրեն ճանաչեց, բայց հիմա աւելի մեծ էր, առոյգ երիտասարդ: Նրա դէմքը դեռ ևս չէր ժանգոտուել, ինչպէս ծեր ժամանակ, բայց նկատելի էին վրան ժլատութեան և հոգսերի հետքեր: Աչքերն անհանգստութեամբ վազվզում էին և ամաչում էր: Նրա կողքին նստած էր մի գեղե-

ցիկ օրիորդ, իւր նշանածը: Նա լալիս էր:

— Հիմա քեզ համար ոչինչ է, որ ես լալիս եմ. դուն վազուց ինձ փոխեցիր ոսկու հետ, ասաց օրիորդը: Ես տեսնում էի, թէ ինչպէս փոքր առ փոքր քո մէջ պակասում էին այն ամենը որ լաւ էր և հիմա մնացել է քո մէջ միայն մի իղձ, մի ցանկութիւն — որքան կարելի է շատ հարստանալ: Միթէ ուղիղ չէ այս:

— Երբ մենք միմեանց հետ ծանօթացանք, մենք երկուսս էլ խեղճ էինք, և երկուսս էլ կամենում էինք խեղճ ապրել մեր ազնիւ աշխատանքով և այն ժամանակ դուն ուրիշ մարդ էիր:

— Այո, բայց ես այն ժամանակ տղայ էի:

— Տես դուն էլ ես ասում, որ այն ժամանակ ուրիշ էիր, իսկ ես մնացի այն, ինչ որ էի: Այժմ մենք չենք կարող երջանիկ ապրել միասին: Ես շատ մտածեցի այս բանի մասին և վճռեցի բաժանուել քեզանից:

— Միթէ ես այս էի ցանկանում, — ասաց Սկրուշը:

— Դուն բոլորովին փոխուեցար ամեն բանի մէջ, հոգևով և սրտով: Ես գիտեմ, որ այժմ չէիր ամուսնանալ խեղճ օրիորդի հետ, որովհետեւ դուն սիրեցիր լոկ արծաթը: Մնաս բարեաւ, դուն ինձ շուտով կը մոռանաս: Աստուած քեզ երջանիկ պահէ քո մնացած կեանքում:

Օրիորդը գնաց և նրանք բաժանուեցան:

— Ո՛հ Մարլէյ. ինչու ես դուն այս բոլորը

ցոյց տալի, ինչու ես տանջու՞մ չարչարու՞մ: Տա՛ր ինձ տու՛ն:

— Ես միայն ցոյց եմ տալիս այն, ինչ որ եղած է: Ես մեղաւոր չեմ, որ այդ բոլորն այդպէս է:

— Տա՛ր ինձ տու՛ն. ես չեմ կարող այս բոլորին դիմանալ:

— Դե՛հ լաւ, — ասաց Մարլէյն: — Տեսնենք այժմ ներկան, ուզո՞ւմ ես:

— Ուզում եմ:

— Դե՛հ, բռնիւր շորիցս:

III.

Երբ Մարլէյն և Սկրուջը դուրս եկան փողոց, արդէն լուսացել էր. Ծննդեան առաւօտ էր: Յանկարծ Սկրուջն իրեն տեսաւ իւր գրագրի տանը: Նա տեսաւ գրագրի կնոջը, որը թէև աղքատիկ, բայց մաքուր էր հագնուած: Նա սեղան էր պատրաստում, և նրան օգնում էր իւր անդրանիկ դուստրը: Անդրանիկ տղան գետնախնձոր էր եփում: Սենեակը ներս վագեցին փոքրիկ երեխաները, տղան և աղջիկը: Երեխաները բղաւում էին, որ վառարանի մօտ խորոված բադի հոտ է կանգնած և նրանք իմացան, որ այդ իրանց խորոված բադն է: Ուրախութիւնից երեխաները թռչկոտում էին սեղանի շուրջը:

— Ո՛ւր կորաւ հայրիկն իւր Թովմասով, — ասաց մայրը: Մարթան էլ անցեալ տարի ուսում-

նարանից տուն եկաւ կէս ժամ առաջ:

— Ահա և ես, մայրիկ, — ասաց օրիորդը, սենեակը մտնելով:

— Մարիա, Մարիա, ինչ լաւ բադ է այնտեղ, գոչեցին երեխաները:

— Ի՞նչու ես այդպէս ուշ գալիս, հոգիս, ասաց մայրն և սկսեց խնամքով հանել նրա վերնազգեստը:

— Երբ աշխատանքը վերջացրինք, մայրիկ, յետոյ — բոլորը հաւաքեցինք:

— Տես հայրիկը գալիս է, — կանչեցին երեխաները, թագ կաց, Մարթա, թագ:

Մարթան թագ կացաւ, իսկ սենեակը մտաւ գրագիրը: Նրա հին զգեստը նորուած և մաքրուած էր: Ուսի վրայ նստել էր նրա փոքրիկ տղան Թովմասը: Տղան կաղ էր և փայտերով էր ման գալիս: Գրագիրը յետ նայեց և հարցրեց:

— Իսկ ո՞ւր է մեր Մարթան:

— Այսօր նա չի գալ, ասաց մայրը:

— Ինչպէս: Ծննդեան տօնին էլ չի գալ:

Գրագրի ուրախութիւնը բոլորովին կորաւ: Բայց Մարթան չը համբերեց, դուրս ընկաւ դռան յետքից և ընկաւ հօր վզովը:

Շուտով երեխաները մեծ ուրախութեամբ բերին բադը դրին սեղանի վրայ: Մի այնպիսի աղմուկ բարձրացաւ, որ կարելի էր կարծել, որ բադը — ամենաթանգագին թռչունն է աշխարհիս երեսին: Ամենքը զարմանում էին բադի վրայ, թէ

ինչպէս գեր է, հիւթալից և մեծ է, այնպէս մեծ, որ նրանից մեծ էլ չը կայ աշխարհիս երեսին. նա ամենքին կը բաւէ, ինչպէս լաւ հոտ ունի: Ամենքը նստան ճաշի. ամենքին էլ բաւեց բաղն, ու երեսաները դուռնչն ու պուռնգը իւղոտեցին:

Սկրուջը հարցրեց Մարլէյին:

— Ասա ինձ Մարլէյ, կապրի՞ Թովմասը:

— Ինչ կը լինի, եթէ երեսան էլ մեռնի: Եթէ մեռնելու է, թող մեռնի. քաղցածների թիւը մէկով կը պակասի աշխարհումս:

Սկրուջը գլուխը քարշ ձգեց, երբ լսեց իւր սեփհական խօսքերը, բայց շուտով լսեց իւր անունը:

— Իմ տիկնոջ Սկրուջի կենացը, ասաց գրագիրը:

— Եթէ նա այստեղ լինէր, — ասաց կինը, ես նրան կասէի թէ ինչ եմ մտածում նրա մասին. թող անուշ անէր:

— Սիրելիս, — հեզութեամբ ասաց գրագիրը, — ինչ օրինակ ենք տալիս մեր երեսանցը. Յիսուս Քրիստոսը կտակեց մեզ համբերութիւն ունենալ և ներողամիտ գտնուիլ միշտ:

— Սխալն Ծննդեան տօնին եթէ կարելի է խմել Սկրուջի կենացը:

— Տայ Աստուած երկար տարիներ երջանիկ ապրել մեր տիրոջը, պ. Սկրուջին, բացականչեց գրագիրն և ամենքը խմեցին կենաց թասը:

Մարլէյն և Սկրուջը գտան իրանց մի ուրիշ տանը. Սկրուջը տեսաւ իւր եղբորորդուն, որը ծի-

ծաղից մեռնում էր, փորը բռնել, գլուխը շարժում և դէմքը ծովում էր: Եղբորորդու կինն ու բոլոր հիւրերը նոյնպէս ծիծաղում էին:

Նա ասաց.

— Ինչ յիմարութիւն եմ ասում. Հա հա հա. Զարմանալի ծերունի է և ոչ բոլորովին բարի մարդ: Ի՜նչ, սակայն իրեն համար աւելի վատ է. բայց ինչու նեղանալ նրա այդ վարմունքի վրայ:

— Նա հարուստ է, Յովհանէս, ասաց կինը:

— Ինչ անենք որ հարուստ է: Ո՞ւմն ինչ օգուտ նրա հարստութիւնը, թէ իրեն թէ ուրիշներին:

— Նրա հետ ապրել անկարելի է, ասաց կինը:

— Իսկ ես, — ասաց եղբորորդին, — բոլորովին, ցաւում եմ նրա վրա: Ես մինչև անգամ դիտմամբ չեմ կարող նրա վրայ բարկանալ: Նոյն իսկ իրեն վնասում է իւր բնաւորութիւնը: Զի սիրում մեզ և վերջացաւ: Ինքն է մեղաւոր, որ մնաց առանց մեր ճաշի: Ես հաւատացած եմ, որ նա մեզ մօտ աւելի ուրախ կանցկացնէր ժամանակը, քան միայնակ իւր տանն, ուր ոչ ոք չկայ: Սակայն ամէն տարի ես կրկանչեմ նրան իւրաքանչիւր ծընընդեան տօնին. իսկ ինքն ինչպէս ուզում է, այնպէս վարուի, ես նրան խղճում եմ: Թող նա հայհոյէ, ես այնուամենայնիւ ամէն տարի գնալու եմ նրա մօտ ծննդեան տօնը շնորհաւորելու և տ'էն բարիք ցանկանալու: Գուցէ սրանից փոքր ի շատէ մեղմանայ:

Շուտով ամէնքը սկսան խաղալ: Խաղի անու-
նը «այո» կամ «ոչ» էր: Յովհաննէսը մի հանե-
լուկ էր ասում, իսկ միւսները վճռում էին, զա-
նազան հարցեր տալով, Յովհաննէսը կարող էր
պատասխանել «այո» կամ «ոչ»:

Բազմաթիւ հարցերից յետոյ Յովհաննէսն ասաց
այն ինչ կենդանի է որ միշտ մըմռում է, եր-
բեմն խոզի պէս խռնչում է, երբեմն խօսում, ապ-
րում է Լոնդոնում, պտտում է փողոցները, ցոյցի
չեն մանածում, գազանանոցում չէ գտնւում, մոր-
թել կարելի չէ. ոչ ձի է, ոչ կով, ոչ էջ է, ոչ
էլ եզ, ոչ վագր է, ոչ էլ շուն, ոչ խոզ է, ոչ էլ
կատու, ոչ էլ մուկ: Իւրաքանչիւր հարցի վրայ
Յովհաննէսը ծիծաղից մեռնում էր և վերջապէս
վեր թռչելով թիկնաթոռից, փորը բռնեց ու ըս-
կսեց ոտքերը գետնին զարկել:

Յանկարծ նրա կնոջ փոքր քոյրերից մէկը
բացականչեց.

— Ես գտայ, Յովհաննէս, ես գտայ, ես գի-
տեմ սա ինչ է, ես գիտեմ սա ինչ է. քո քեռի
Սկրու-ու-ուլըն է...:

Ամենքը ծիծաղից մեռան:

— Տեսնում էք, ինչպէս քեռի Սկրուլը մեզ
գուարճացրեց. իբրեւ շնորհակալութիւն խմենք
նրա կենացը—ուրախ ուրախ աղաղակեց եղբորոր-
դին:

— Լաւ, լաւ,— աղաղակեցին ամենքը—խմենք
նրա կենացը:

Յովհաննէսը բարձրացրեց բաժակն և ասաց.
— Յանկանում եմ ծերունուն ուրախ տօներ,
նա թէև չը կամեցաւ ընդունել ինձանից իմ բա-
րի ցանկութիւնները, բայց թող կատարուեն: Քե-
ռի Սկրուլի կենացը:

Սկրուլն այդ բոլորը տեսնելով ինքն էլ ու-
րախացաւ և ծիծաղեց և թուաց թէ նրա սիրտը
թեթեացաւ և մինչև անգամ կամեցաւ ի պատաս-
խան նրա խմել իւր կողմից նրանց կենացն և ա-
սել մի քանի քաղցր խօսքեր—բայց յանկարծ ան-
երևոյթացաւ:

IV.

Մարլէյն կանգնած էր Սկրուլի մօտ և հարց-
նում էր,

— Ուզում ես այժմ տեսնել թէ ինչ կըլինի
յետոյ, այսինքն մի քանի տարուց յետոյ:

— Ուզում եմ,— ասաց Սկրուլը: Ես այժմ,
Մարլէյ, ամենից աւելի քեզանից եմ վախենում,
և յուսով եմ, որ դեռ կարող եմ ուրիշ մարդ
դառնալ և քո ետեւից կըգամ ուրախութեամբ:

Յանկարծ նրանք եկան քաղաքի կեդրոնը,
բօրսան—ուր հաւաքում են վաճառականներն ի-
րենց առևտրական գործերի համար: Վաճառական-
ները խումբ խումբ հաւաքուած տաք տաք վի-
ճում էին կամ փսփսում իրար ականջին, վազում դէս
ու դէն, խօսում և ալլն: Մի քանի վաճառականներ

կանգնել էին մի տեղ. Սկրուջը մօտեցաւ նրանց
և ականջ դրեց թէ ինչ են խօսում:

— Սւեշի բան չը գիտեմ, — ասաց մէկը, — գի-
տեմ միայն, որ նա մեռաւ:

— Ե՛րբ, — հարցրեց միւսը:

— Կարծեմ, երեկ գիշեր:

— Բայց ի՞նչից մեռաւ նա: Ես կարծում էի
թէ նա երբէք չի մեռնիլ:

— Աստուած գիտէ թէ ի՞նչից. — ասաց առաջի-
նըն և յօրանջեց:

— Բայց ո՞ւմը կտակեց իւր կարողութիւնը:

— Չեմ լսել, միայն գիտեմ, որ ոչ ինձ: Ամեն-
քը ծիծաղեցին:

— Թաղումն մեծ չի լինիլ: Ո՞վ կըլինի թաղ-
մանը:

— Սյո ես կերթամ, լաւ քելեխ կըլինի:

Գարձեալ ամէնքը ծիծաղեցին:

— Եթէ ուրիշները կըգնան, ես էլ, Է՛հ, կեր-
թամ: Ես նրա ամենալաւ բարեկամն էի: Երբ մի-
մեանց հանդիպում էինք, միշտ ասում էինք.

— «Ողջոյն, Սկրուջ», «Ողջոյն» պատասխանում
էր նա: Կամ «մնաս բարեաւ, Սկրուջ, մնաս բա-
րեաւ» պատասխանում էր, հա՛, հա՛, հա՛:

Սկրուջն ոչ մի կերպ չէր կարողանում հաս-
կանալ թէ ում մասին են խօսում և չէր կարողա-
նում գուշակել, որ իրեն մասին էին խօսում:

Յետոյ գնացին քաղաքի ամենախուլ մասը,
ուր կենում էին զանազան աւաղակներ ու գողեր:

Նրանք կանգնեցին մի կեղտոտ խանութի առաջ,
որտեղ ծախում էին հին շորեր: Ծերունի խա-
նութպանը մի 70 ամեայ խաբեբայ մարդ էր,
նստած էր հին շորերի մէջ: Խանութը մը-
տան երկու կին մեծ կապոցները ձեռքերնին և
մի տղամարդ:

— Նայիր, ծերունի, վստակ կայ քեզ — ասաց կինը. — իզուր չը
հանդիպեցինք մենք բոլորս այստեղ:

Առաջին կինն օրով աշխատող մի բանուորու-
հի էր, երկրորդը — լուսացարար, իսկ տղամարդը գե-
րեզմանափոր: Բանուորուհին բացեց իւր կապոցը:
— Ծերունի, ի՞նչքան ես տալու իմ ապրանքին:
Գերեզմանափորը գրպանից հանեց ձեռ-
նոց, մի գոյղ կոճակ և մի մատանի ու ցոյց

տուեց ծերունուն: Ծերունին ուշադրութեամբ տնտղեց իւրաքանչիւր իրն և պատի վրայ կաւիճով գրեց, թէ իւրաքանչիւր իր ինչ արժէր:

Լուսացարար կինը ցոյց տուեց իւր կողոպուտը. սաւաններ, երեսօրքիչներ, դերիաներ, թէյի երկու դրգալ, շաքարի ունեւիք և մի գոյգ կօշիկ: Ծերունին պատի վրայ գրեց նաև այս իրերի գըները:

Յետոյ բանուոր կինը կապոցից հանեց մի մեծ ծանր ծրար:

— Ահա ասիկ մահճակալի հովանին — ասաց նա:

— Մի՞թէ մահճակալից պոկեցիր նրան, երբ նա վրան էր:

— Հապա ինչպէս:

— Դեհ նշանակում է դրամագլուխ ես ժողովում:

— Ի հարկ է ձեռքիցս չեմ թողնում, ինչ որ կարելի է: Ահա նրա վերմակը:

— Ի՛նչ, նա վարակիչ հիւանդութիւնից չը մեռաւ:

— Մի վախենար, կարծում ես այն ժամանակ այդպիսի մի չնչին բանի համար նեղութիւն կը կրէի: Ահա և շապիկը. համարեա թէ բոլորովին նոր է. եթէ ես չը լինէի, նա կը կորչէր. հենց նրա մէջ էլ կը թաղէին. ով որ յիմարաբար նրան հագցըրէց, իսկ ես հանեցի:

Ծերունին հանեց գրպանից փողով լի քսակն և փողը վճարեց:

— Ահա և ամեն բանի վերջը — ասաց բանուոր կինը: — Կեդանութեան ժամանակ ամենքին իրենից քշում էր, նրա համար երևի, որ մեզ մնար ամեն բան... հա, հա, հա...

— Սկրուջն ականջ էր դնում այս բոլորին սարսափով և զգուանքով:

— Տեսնում եմ, տեսնում, հասկանում եմ — ասաց նա: — Եւ ինձ հետ էլ կարող էր պատահել այն, ինչ որ պատահեց այս ննջեցեալի հետ: Ես գնում եմ միւսնոյն ճանապարհով: Աստուած իմ, այս ի՛նչ բան էլ...

Յետոյ Սկրուջը յանկարծ գտաւ իրեն մի ուրիշ տեղ, մի ինչ որ մահճակալի մօտ. նրա վրայ մաշուած ծածկոցի տակ ինչ որ ընկած էր: Սենեակում մութն էր և ոչինչ չէր կարելի ջոկել: Սկրուջը կամեցաւ իմանալ, թէ սա ինչ սենեակ է և նա մի տեսակ նախազգացմունքով և անհանգըստութեամբ նայում էր իւր շուրջը:

Աղօտ լոյսը պատուհանից ուղղակի ընկնում էր մահճակալի վրայ: Մահճակալի վրայ դրած էր մի մարդու դիակ, որին կողոպտել, բարձի թողի էին արել: Սկրուջը կամեցաւ յետ քաշել վերմակն և տեսնել թէ ով է այնտեղ, բայց ոչ մի կերպ չկարողացաւ այդ անել: Սկրուջը մտածեց. «Ահա թէ ուր հասցրին այս մարդուն նրա ժլատութիւնը, ագահութիւնը, խստասրտութիւնը»:

Նա պառկած էր միայնակ մի մութը դատարկ

տան մէջ, և աշխարհիս վրայ չըկար մի մարդ, որին երբեւիցէ ասէր գէթ մի քաղցր խօսք և որն այժմ նրա վերայ ցաւէր: Միայն կատուն էր դռան մօտ քսուում և մկներն էին վառարանի տակ կրծում:

— Այս սասափելի է, — ասաց Սկրուշը: — Ես այս երբէք չեմ մոռանալ: Հեռանանք այս տեղից:

Մարլէյն շարունակում էր մատնացոյց անել գըլթի տակը:

— Ես չեմ կարող... Աղաչում եմ քեզ... ցոյց տու ինձ մէկին, որին ցաւեցնէր այս մարդու մահը:

Նրանց առաջ երեւաց մի ուրիշ սենեակ: Այնտեղ ապրում էր մայրն իւր զաւակներով: Մայրը պտտում էր սենեակում և անհանգստութեամբ նայում էր երբեմն լուսամուտին, երբեմն ժամացոյցին, կարծես մէկին սպասում լինէր: Վերջապէս լսուեց դռան թրխկոց. կինը վազեց դէպի դուռը և հանդիպեց իւր ամուսնուն:

— Ի՞նչ արեցիր, — հարցրեց կինը:

— Ոչինչ, — պատասխանեց ամուսինը. — Ես չըկարողացայ պարտքով փող վերցնել:

— Մենք, նշանակում է, կորանք, եթէ նա չի խղճայ մեզ և չի յետաձգիլ պարտքի հատուցումն:

— Նա այլևս չի կարող խղճալ, նա արդէն մեռաւ:

Ամուսինը մի բարի, համբերատար կին էր, բայց այս լսելով, նա ուրախացաւ և ասաց.

— Ուրեմն, փառք Աստուծոյ. ուրեմն ո՞ւմ պէտք է հատուցանել մեր պարտքը:

— Չգիտեմ, բայց այժմ այսպէս թէ այնպէս կըլետաձգուի պարտքի հատուցումն և այս միջոցին կարող կըլինենք ուրիշից պարտք վերցնել: Գուցէ այս անգամ մենք չենք հանդիպիլ այսպիսի մի անգութ արարածին: Այսօր յամենայն դէպըս կարող ենք պառկել հանգիստ:

Ահա բոլորն, ինչ որ Մարլէյն կարող էր ցոյց տալ Սկրուշին:

— Մարլէյ, աստ ինձ, այն ո՞վ էր, որ պառկած էր մերկ մահճակալի վրայ:

Մարլէյն առաջ տարաւ նրան: Յանկարծ Սկրուշը կանգնացրեց նրան և ասաց.

— Կ'սց, ահա այդ տեղ էր իմ գրասենեակն, թոյլ տուր ինձ նայելու:

Սկրուշը վազեց դէպի իւր գրասենեակն և նայեց լուսամուտից:

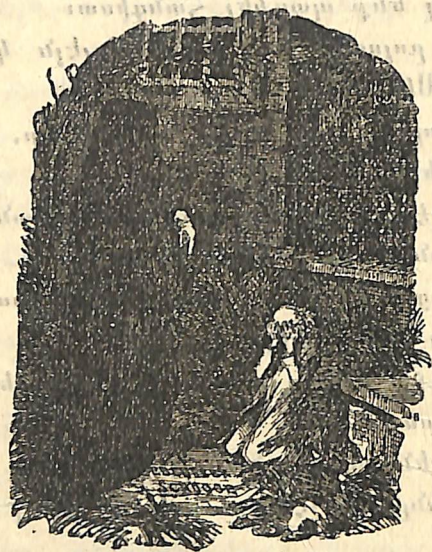
Գրասենեակն էլ նրանը չէին, կահ կարասիքը նմանապէս նրանը չէին, և աթոռի վրայ էլ նա չէր նստած:

Նրանք շարունակեցին ճանապարհն և մտան գերեզմանատուն... Նրանք կանգ առին գերեզմանների մէջ, Մարլէյն մատնացոյց արաւ Սկրուշին մի գերեզմանի վրայ:

— Աստ ինձ Մարլէյ, այն, ինչ որ դուռն ինձ ցոյց տուիր, անպատճառ պիտի կատարուի, թէ ուրիշ կերպ էլ կարող է լինել, հարցրեց Սկրուշը:

Մարլէյն լռութեամբ մատնացոյց էր անում գերեզմանի վրայ:

— 25 — որ, եթէ մարդս փոխուելու է, Մարլէյ, կը-
փոխուի նաև նրա վախճանը, — շարունակեց Սրկուշը:
Մարլէյն լուեց: Սկրուշը մօտեցաւ գերեզմանին
և ամբողջ մարմնով դողալով, կարգաց գերեզմա-
նաքարի վրայ իւր ամբողջ անունն և ազգանունը:

— Ուրեմն այսպէս ես եմ այն մարդը...

Սկրուշը պինդ բռնեց Մարլէյի ձեռքից և
աղաղակեց.

— Լսիր ինձ. ես էլ այն չեմ, ինչ որ էի ա-
ռաջ, և էլ երբէք այն չեմ լինիլ: Սարսափելի են
քո ցոյց տուած բաները: Ես երբէք չեմ մոռանալ
նրանց: Հիմա ես հաւատում եմ Քրիստոսին, հաւա-
տում եմ, որ մարդուս երջանկութիւնը կայանում
է մարդիկ սիրելու, մարդկանց գթալու մէջ:

Սկրուշը զարթնեց իւր սեպհական մահ-
ճակալի վրայ:

V.

Այո, Սկրուշը գտնուում էր իւր սեպհական
տանը, և իւր սեպհական մահճակալի վրայ էր
պառկած: Սկրուշը շատ ուրախ եղաւ, տեսնելով
որ դեռևս ինքն կենդանի է և ժամանակ
կայ սխալն ուղղելու և իւր կեանքի ընթացքն փո-
խելու:

Սկրուշը վեր թռաւ մահճակալից և ասաց.

— Այժմ ուրիշ կեանք է սկսուելու. նրանից
յետոյ, ինչ որ ես տեսայ, կարծես ինձ նոր ծը-
նուած եմ զգում: Բարեկամս, Յակոբ Մարլէյ, օրհ-
նեալ լինի Առտուած և Քրիստոսի ծնունդը:

Նրա ձայնն ընդհատուեց և աչքերն արտա-
սուքով լցուեցան:

Նա սկսեց հագնուել, բայց շփոթութեան
մէջ չէր կարողանում իւր շորերը գտնել: Նա ծիծա-
ղում էր, լաց էր լինում և ասում.

— Ես չըզիտեմ, թէ ինչ անեմ. ես բաղդա-
ւոր եմ ինչպէս հրեշտակ:

Տայ Աստուած, որ ամէնքը բաղդաւոր անց-
կացնեն Ծննդեան տօնը: Ես մինչև անգամ չըզի-
տեմ, թէ այսօր ինչ օր է, ես կատարեալ մանուկ
եմ:

Սկրուշը լուսամուտից դուրս նայեց. ոչ մէկ

էր, ոչ մառախուղ,—պարզ, պայծառ, թէև ցուրտ
օր էր, ճաճանչափայլ արևն էր դուրսը, կապոյտ
երկինք և մաքուր օդ: Լուսամուտի տակ Սկրու-
ջը տեսաւ մի տղայ և բղաւելով հարցրեց նրան.

—Այսօր ինչ օր է, տղայ:

Տղան զարմացաւ, թէ ինչպէս Սկրուջը չը-
գիտէ որ այսօր Քրիստոսի ծնունդն է, և ասաց:

—Այսօր Քրիստոսի ծնունդն է:

—Ուրեմն միթէ դեռ չանցաւ նա. միայն մէկ
գիշեր էր նա: Լսիր, փոքրիկ, գիտես մսավաճառի
խանութը, որ փողոցի այն կողմն, անկիւնումն
է գտնուում:

—Գիտեմ:

—Ապրես տղաս: Զգիտես արդեօք, վաճա-
ռուած է այն մեծ բաղը, որ այնտեղ էր:

—Ո՞րը, ա՛յն, որ համարեա՛իմ մեծութեամբ է:

—Այո՛, այո՛, տղաս: Ա՛յ, խելօք տղայ:

—Զէ, դեռ չէ վաճառուած: Նա դեռ այնտեղէ:

—Վազիր խնդրեմ այնտեղ և ասա, որ բա-
ղը բերեն այստեղ:

—Ե՛, սուտ ես ասում:

—Զէ, չէ, տղաս, հանաք չեմ անում: Վա-
զիր շուտով, սրա համար քեզ փող կըբաշխեմ:

Տղան վազեց: Սկրուջն ինքն իրեն ասաց.
«ես այն բաղը կուղարկեմ իմ գրագիր Բօբի
համար. նա կըզարմանայ թէ ո՞վ ուղարկեց: Այս
լաւ բան կըլինի: Բազն իւր փոքրիկ Թով-
մասից էլ մեծ է:

Մսավաճառը բերեց բաղը: Սկրուջը չը-
նորհաւորեց նրա տօնն և ասաց,

—Այդպիսի մի բաղ չես կարող նրա
տուն տանել, լաւ է կռք վարձես:

Սկրուջն ասաց մսավաճառին թէ ուր է տա-
նելու բաղը, վճարեց բաղի փողը, նոյն-
պէս կռքի փողը, յետոյ տղային փող ընծա-
յեց, նստաւ աթոռի վրայ և ծիծաղեց մինչև ար-
տասուելը:

Սրանից յետոյ Սկրուջը հագնուեց և փողոցը
դուրս գնաց: Փողոցում ժողովուրդը խումբ խումբ
պտտում էր: Սկրուջն ուրախ տրամադրութեամբ
նայում էր ժողովրդին և ժպտում: Ով որ նրան
ասաց. «բարի լոյս, շնորհաւոր ծնունդ»: Եւ Սկրու-
ջը շատ ուրախացաւ այսպիսի ողջոյնի վրայ, որ
վաղուց չէր լսել:

Յետոյ նրան պատահեց այն պարոնն, որ ծը-
նընդեան երեկոն եկել էր Սկրուջից փող խնդրելու
խեղճերի համար:

Սկրուջն ամաչում էր նրան տեսնել, բայց
այժմ հասկացել էր, թէ ինչպէս պէտք է քաւել
իւր մեղքը. նա բռնեց այդ պարոնի երկու ձեռ-
քերն և ասաց նրան.

—Ի՞նչպէս է ձեր առողջութիւնը: Ես յոյս
ունիմ, որ դուք երէկ շատ հաւաքեցիք: Շատ լաւ
էք անում, որ հաւաքում էք խեղճերի համար:

—Գուք, պարոն Սկրուջն էք, կարծեմ:

—Այո՛, ես—ինքս եմ: Խնդրեմ ներէք իմ երե-

կուլայ վարմուռնքն և խնդրում եմ... Այստեղ Սկրու-
լըն ինչ որ փսփսաց պարոնի տկանջին:

— Աստուած իմ: Հաւատամ այդքան շատ:

— Բայց ես ուզում եմ միանգամից վճարել բո-
լոր մերժումներիս համար:

Չը գիտեմ, ինչպէս շնորհակալութիւն յայտ-
նեմ այդքան բարիքի համար:

— Խնդրեմ վաղն անցէք զբարեսեակս փող
ստանալու և ամեն անգամ երբ հարկաւոր լինի
եկէք ինձ մօտ: Կըգա՞ք:

— Անպատճառ, անպատճառ:

— Շնորհակալութիւն:

Յետոյ Սկրուլն առաջ անցաւ, ամբօխին նա-
լեց, երեխանց փայփայեց, աղքատներին խօսեցրեց,
լուսամուտներից ներս նայեց — և այս բոլորը նրան
մխիթարում էր: Յետոյ նա գնաց իւր եղբորորդու
մօտ: Երկար նա ման եկաւ դռան առաջ, չըմտա-
հանալով ներս մտնել: Վերջապէս զանգը քաշեց:

Դուռը բացեց օրիորդը: Նա հարցրեց.

Տանն է:

— Տանն է. ճաշարանումն է:

Սկրուլը ներս մտաւ և կանչեց.

— Յովհաննէս:

Եղբորորդին և նրա կինը վեր թռան սեղա-
նից և բացականչեցին:

— Աստուած իմ. քեռի Սկրուլը:

— Այո, ես եմ: Ես եկայ ձեզ հիւր ճաշի: Կը-
ներես ինձ, Յովհաննէս:

Յովհաննէսն ուրախութեամբ առաջն ընկաւ,
ձեռքը սեղմեց. ուրախացան նրա կինն ու քոյրե-
րն, ամենքն ուրախացան և ամենքն էլ իրենց
բաղձաւոր համարեցին:

Միւս օրը Սկրուլը շատ կանուխ գնաց իւր
գրասենեակը: Նա կամեցաւ իւր գրագրից առաջ
իւր գրասենեակը գտնուել:

Այդպէս էլ եղաւ: Եկրուլն իւր սենեակի դու-
ռը բաց թողեց, որպէսզի տեսնի, թէ երբ կըգայ
գրագիրը: Գրագիրն եկաւ. դռան լետեւը վե-
րարկուն կախեց, մի ակնթարթում իւր տեղը նըս-
տեց և սկսեց գրել: Սկրուլը սուտանց տուեց և
մըմուաց իւր նախկին անախորժ ձայնով.

— Այս քնչ է նշանակում, որ այդպէս ուշ էք
գալիս:

— Ներեցէք, խնդրեմ, ես մի փոքր ուշացայ.
այլեւս այսպիսի բան չի պատահիլ. տարէնը մի ան-
գամ է լինում այսպիսի մեծ տօն:

— Այդ բոլորը շատ լաւ էք ասում. — ասաց
Սկրուլը. — բայց ես ձեզ պէտք է ասեմ սիրելիս,
որ չեմ սիրում այդպիսի պատճառներ լսել: Եւ
սակայն, — աւելացրեց նա, վեր թռչելով աթոռից
և Բօբի կողքից խփելով այնպէս որ, խեղճ Բօբը
միանգամից ընկաւ իւր սենեակը, — և սակայն, կա-
մենում ես աւելացնել ձեր ուռճիկը:

Բօբն ահից դողում էր. կամեցաւ վերցնել
քանոնը, զարկել Սկրուլին, վզից բռնել, կանչել
մարդկանց, որ Սկրուլին կապեն իբրեւ խելագար և

գժանոցը տանեն, երբ լսեց Սկրուջի հետևեալ խօսքերը.

— Շնորհաւոր ծնունդ, Բօբ, և բարեկամաբար շփեց իւր գործակատարի թիւը: Ես ձեզ կաւելացնեմ ձեր ռոճիկն և կաշխատեմ օգնել ձեր աշխատասէր ընտանիքին: Այսօր դուն իմ հիւրն ես և մենք կըխօսենք, Բօբ, մեր գործերի մասին:

Սկրուջն ոչ միայն իւր խոստմունքը կատարեց, այլ և արեց աւելին, քան խոստացել էր: Իսկ Թովմասի մասին հոգ տարաւ իւր կեանքի բոլոր ժամանակը:

Այսպէս Սկրուջն այդ ժամանակից սկսած բոլորովին ուրիշ, բայց շատ լաւ մարդ և լաւ քաղաքացի դարձաւ: Եւ երբ երբեմն, երբեմն յիշում էր իւր անցեալ չոր ու ցամաք, անպէտք կեանքը, լի ամեն տեսակ հոգսերով ու հոգեկան տանջանքներով, առանց հաշիւ տալու թէ ինչո՞ւ և ո՞ւմ համար էր և համեմատում ներկայի հետ, շատ ուրախանում էր և երջանիկ էր զգում, որ իւր կեանքի ընթացքն այնպէս փոխուեց, որ այսուհետեւ սկսեց ապրել ոչ միայն իւր, այլ և իւր նմանների համար:

202

~~10/11~~

3917
3918
3919
3920

0008448
0008449
~~0008450~~
0008450
0008451

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0008451

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0008450

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0008449

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0008448

